

Ei puhka siu sihen

Sanderi Kristjan

Mulgi kiilde ümmer pannu Tarvastu Mulgi murde ring

1.

Lui vaades tõisel puul lauda istvat miist ja mõistat, mes sel ädä võis olla. Vanaärrä kere olli spordimihe muudu sikke. Väte vähk? Võõralt saadu mass, neeru ja muu siandse asja om tal kindlaste kunnigil külmäkapin tagavaras.

„Mia ei ole aru saanu, kudas sii tüütep,“ üteli künde ja vaades teraveste Lui poole. „Olge ää, teke selges.“ Ta lõbist äste oolitset sõrmeküüstege lavvalaadi veere pääl. Küütse ja poleerit mahagon läiklive kokku puttun tõinetõisel vastu. Närvi paistave peris läbi olevet, mõtel Lui.

„Lihtsald ütelden – väige lihtsald ütelden – om Mülleri kerä kinnitse ruumimulli... Nagu omaette mailma. Tõistmuudu ku mede oma, mes tääduperäst läöp järest suurembes, om Mülleri kerä tasakaalun. Na jääve egäveste sama suures. Me võime enämbvähemb tühjä Mülleri kerä sissi egätsugutsit asju viia. Selle man saame sedä tasa tetä sedäviisi, et kerä jääp tasakaalu uulmede sellest, et raskust tulep manu. A sellest ma pikembelt ei kõnele. Sedä, mis sünnip kerä sihen, saap vällästpuult vaadete, ja sedä annap meile edesi massin, mes panep kik nättäve salakirja. Sedä massinet nimeteme lihtsald ütelden Silmäs. Õige ammatiasutus vaatep kindla kõrra perrä nii ülesvõtte läbi. Ku sii, kes muna sihen eläp, piäs mede peräst viga saama, andas mede vastu süüasi sissi. Sedä ei ole muduki ilmangi ette tullu. Mudu ei istus mia siin.“

Kunde räöp lauda.

„Ja sii sidepidämise massin – kas ma saa sedä tarvite?“

Lui tei näo, nagu kahjatses. „Ei, Viimätse Varjupaiga sääduse järgi, täpsembelt §4 jagu 2, ei vöi Viimätse Pakku minnu inime enämb Maage sidet pidäde. Sii om kõvaste ärä keelet. Saade aru, sääduseandja ei taha, et mede Maa suuri ärisit ja riike akates kamandeme Mülleri keräde siist. Ülesvõtetele saave manu pallald volitet ammatimihe. Esiki mia ei saa neid nätä. „Nõndasamate,“ kõnel ta raasikse aa peräst edesi, „nõndasamate om keelet peräst paoaa akatust sissisäade ümmertegemine vöi üitstapuha miande muu liikmine pääle keräst vällä tuleve tääduse. Selleperäst kutsutes sedä Paos.“

Kunde noogut aru saien. Mia ole ta nime ärä uneten, sai Lui ütekõrrage peris ärä eituden aru. Korat küll...

„Kerä... hm... sissisäade... tetäs miu tahtmist müüdä?“

Nüid olli paras aig kige ausambe naaratuse jaos. „Kindla pääle. Sedä lubame tävven määrän.“

„Mia ole aru saanu, et te mõistate luvva... elunolejit kah?“

Lui noogut. „Täpipääd sedäviisi. Kluunmise ja geenimoonutemise vastatse sääduse ei käi selle kohta, mes Mülleri keräde sihen sünnip.“ Ta vaades kõrra kundele teraveste otsa – *mes ta sunniku nimi olligi?* „Sedäsi om kah kigi muie Maa säädustege.“

„Ma saa aru, ma saa aru...“ Kunde – *ärrä Joachim Stunde, mul om meelenpidämine vilets!* – näost es paista miandestki muutust. „Miul om mõne esieräligu tahtmise...“

„Mia kulle teid, ärrä Stunde,“ üteli Lui väige tähelepaneliguld ja panni käe lahve pääle.

2.

Neil kigil ollive esieräligu tahtmise. Lui oli ärrä Stunde all uutva Rolls-Royce'i manu saatnu ja läits üle uulitse tilliksese söögimajja lõunet võtma. Riis, kana ja „Päeväleht“.

Kigil, mõtel ta uvveste, kigil ollive esieräligu tahtmise. Kige suuremb punt ollive esieränis esätse mihe, kes tahtsive tosinet ilust tüdrikut, paleed, veiniojasit ja muud siast. Ütesõnäge ütelden, „1001 üü muinasjutte“ muudu paradiisi.

Sis tullive luujainimese – kuntsnigu, kirjamihe, muusikamihe ja sedäsi edesi. Mõnikõrd tahtsive na üten võtta kik mailma raamatu, kirjutive ulga kaupa tõsitsit täädusetüüsit või nende arust egäveste kestvite salmiksit ja näidässive Silmäle oolege egät lehepuult. Muduki ei loe neid Korpuratsioonit kogun kennigi. Viimätse Pao volinikku es uvite siandse asja summagi.

Ja sis, sis jah tullive tõise. Rassemble juhusse. Ettekandja tõi söögiriista. Akne taga ahtakse lillipiindre veeren seis üits paarike ja and suud. Sis tõmmas nuurmiis oma näo tüdriku mant ärä, käänd pääd ja aevast kigest väest. Ja nende rassemble juhuste jären – sis tulli tükk tühjä maad.

Ja sis ärrä Stunde.

Pääinsener ist lavva manu just sis, ku kana ja riis tuudi. „Ärä miu perrä küll uutma jää, ärä jahtup,“ üteli PI Luile ja tell suppi ja lõhet. Ta võtt lavva päält üte salvräti, arut valla ja pühk oma pallast päälage. „Ei arju ma selle ilmage...“

„Stunde telmist jõudsite vaadete?“

„Raasike. Täpipääd sel aal saatsit, ku ma pidi ärä tuleme... Elunolejidege ei ole muret, pallald ulgan om vahe. Ja sedäviisi muude asjuge kah. Sii miis võtt suureld ette, tulep tunniste.“

„Kas ta mahup iki ärä?“

„Ta taht kattekümmet tuhandet ruutkilumiiterd. Mahup ärä küll. Arvate om. Sii tähendep, ehitamiseplaani tegijele ei ole sii rassemb ku mõni esiakanu Tadž Mahal... A miandse mahajäänu maa sa tühjäs kühveldet, et selle jaos täidet saia?“

Lui mekk kana. Kana olli äbemedede ää. „Nauru kigepäält, a vähäs jääp.“

„Puul Naurut veeti joba katekümmendel aastesaal mineme, a enne sedä oles kah vähäs jäänu. Mahu om kogundi tõise.“

„Nujah, a om vähembeld üits rahvas, kes müüp ää meelege oma jalgealutse maha.“

„Sedä küll. Uvitev oles täädä, kas kunnigil üttegi mäge ei ole müügil.“

„Kindla pääle kunnigil om... Kõvembet reakturit ei ole vaja?“

„Heh, sii reaktur, mes kerä sihen om, sii kütäs sada siast ärä. Ütteminekureakturit ei saa lambipirni või muruniidumassine jaos parajes säädä, ku sii siule uudis piias oleme.“

Lui nikut pääge ja tarvit oma suuvärki parembe asja jaos.

3.

Viinakuu lõppi sii aaste tormige, mes kunturiaknide taga vihmä vastu laasi pess ja ulvas ümmer maja nagu nälläne peni. A engekoo edimene päev olli vastuossa lämmi ja päeväpaistene, nõnda et tõi kõrras esiki keväde miilde. Lämmi ilm sügüse om tõinekõrd jusku jürikuu päe – tuul om lustiline, päev meelitem ja õhk om kerge ja lehkav. Ommeti ollive nii selle aaste perämise ää ilma enne talve irmust lopsakut ja jäätet tiisit.

Sellesama ilusa päevä ommuku – mes trehväs riide pääle – viirse kunturiussest sissi elektretuul, mille kõrvan ast pehme sammuge elevalges värmit pääge edvik. Ta nägu olli usinaste ärä iket ja sedä nõndasama äste näovõõbage varjat. Elektretooli taga ast pikä kitsa näo ja alli pääge ärrä, kelle egäst liigutusest võis ärä tunda perekonna advukaarti.

Tool sihen kõssit ärrä Joachim Stunde – Lui olli temä nime egäs juhuse tillikse papretükikse pääle kirjuten – ja vaht kikke altkulmu.

Lui vaades tedä kõrras. Vanamiis olli kokku kujunu ja küürä vajunu, ulka juussit ärä kadunu, allajäänude ooletult tolga kaup püsti. Nagu lastu vares, mõtel Lui ja tei austuse märgis kumarduse.

„Ärrä Stunde.“ Talle paist, et tervist suuvi ei passi.

„Ommukut,“ kraaksat istja vastu. „Ää teid nätä. Mulle anti täädä, et projekt edenep?“

„Projekt, ärrä Stunde, om valmis. Tede kerä oodap teid.“

Kerge võbin käis vanamihe kerest läbi ja ta vaades pakilt ümmerringi. Valge pääge iludus tõmmas püidliguld nõnage.

„Mia tahas sedä... nätä.“

„Olge ää.“ Lui lits sõrme nupu pääle ja üits sein akas läbi paistme. Selle tagast tulli vällä ilmatu lai vaade – põhja puul järgitettu päevä kähen sädelev mereviijutt, kadajese luupäälse panke pääl, kun kasuvide puie ossa järest ülespoole tüksive ja viimäte kõrges mõtsas saive. Puulpalla ruustekarva rabade. Ürgoru, mes lõhejõe panga päält alla tõive, ja tillikse järve mõtsavilun. Kaugembel lõune puul nakas maapind kõrgembes mineme, rõun rõuna perän küürut vaateje poole. Lõunekülle kige kõrgemb kotus olli ku ilmatu suure muna teräv ots, selle veere päält akas maapind jälle allapoole mineme, senikavva ku jõud lõuneranna pääle, kun liivalutil ollive pedäjekrooni pähän. Mere kohal lendlive kajaku.

Vanamiis ist ja vaades.

Sõs tõmmas ta sügäveste enge ja üteli: „Ilus om sii küll.“

Lui olli sündsaste vait.

„Andke nätä,“ käsk Stunde sissiarjunu ääle, „külä.“

Lui näperd pulti ja vilmimassin akas allapoole mineme, põrut puulviltu alla ku maha tulev lennumassin, senikavva ku rohilese suurräti siist akas vällä paistma tillike, a arvate om, et sügäv järv. Puie vahel järve veeren kõssitive kümme kond tarekest, vana taadikõbi ist päevä kähen ja mõneaastese latse kaperdive ümmer väikse loigu. Vilmimassin liikse edesi, peris puulatvu kohal, ja jõud nurmeni, kun teive tüüd tillikse inimesekogu, ja jõe poole luipa karjamaani, kun poisikse oidsive lehmil ja obestel silmä pääl. Vilmimassin tulli keeruge tagasi ja jäi kõrras rippu suitsust mustas lännu ümärigu uune kohal jõe veeren, kust kost kõlksmist.

„Sepikoda?“ küsse vanamiis valvsaste.

„Suuraud,“ kost Lui vastu. „Me pidäsime juhatustest täpipääl kinni. Ei määnestki maaki egä kivisütt.“

„Ää... Nüid perämine asi. Miu kere.“ Vanamihe silmä palasive pähän, temä kaits saatjet seisive ta sellä taga ku tumma kuju. Lui lõpsut uvveste nuppe, lai vaade katte ärä ja musta põhja pääle tekkusi inimese muudu kere kolmemõõduline pilt. Sii käis aigapidi ringi sedämüüdä, kudas Lui päidle all tillikest munakest liigut.

„Kas teile pakuve uvi kere ehituse esieräsuse või omaduse?“

„Kas kik...“ vanamiis tei liigutuse, mes pidi ütekõrrage tähendeme süümist, amelemist ja sitmist, „...käip iki samamuudu?“

„Kik elu jaos tarviligu võime om täpipääl siandsesama,“ kost Lui tume ääle.

„Ää küll, sis omaduste manu.“

Kinuseina pääle tekkusi vastne pilt – kaits mihekämmäld oidman tumet rihveldet varrast. Äkilise randmeliigutusege painutive käe varda katekõrra, sis raasike suurembe rammuge nelläkõrra. „Sii es ole suuraud, sii olli kõva tugiraud,“ ütél Lui sinna manu.

Järgmise pildi pääl nõat seinä naale pikk pallas mihekogu. Millegiperäst olli sel kere nigu ojujel, ei määnsitki suuri musklit egä jämmit luid. Kogu manu ast lapiliste rõõvastege miis Kalašnikovi autumaadige, võtt kaitseriivi maha ja lask miitre pääld üte lühikse tävve. Vilmimassin liik ettepoole ja näidäs pallast miherinda, mille naha ala tekkusive aigamüüdä sinitse lapi. „Vastupanemise pruuv. Nii om nahaalutse verelaigu,“ sellät Lui. „Kaove mõne päeväge ärä. Tarvitedi lahingumuuna.“ Lapiline miis panni autumaadi seinä viirde, võtt kunnigilt sellätagast määnsegi närtsu ja visas selle seisväl inimesel kaala. Sis tõmmas ta tikust tuld ja nipsut tillikse leegikse närtsu poole. Sii akas ele tulege palame. „Pensiin,“ nimet Lui. Raasikse aa peräst tõmmati palame lännu närts konksige maha ja vilmimassin näidäs suurelt ilma ütegi märgite nahka säääl, kun sii nüidsama ripnenu olli.

„Te võide jäiä puu ala või mõtsapalangu sissi juhtude. Te võide karudege maelde – säääl om karusit, nagu te tahtside – ja egä kõrd võidumiis olla. Tede pihta võidas kas vibu või ammuge laske. Me anname sõna, et sii ei tii teile ädä. Külmä vastu olede kah kindel.“ Pilt pallast kogust lumeangen magamen ja suureld rahuliguld engäv nägu, mille nõna ala ollive tekkunu tillikse jääpuriku.

„Viil üits tarvilik võime.“ Uvve pildi pääl seis sama mihekere mõtsa ihen ja katte äkki ärä. Luht võbeli raasike säääl, kun ta olli ollu. Võbelemine nihkusi kura kätt ja sis tekkusi kere pildi veere pääle kivi otsa istma. „Mõnel kõrral, midä te esi juhti saade, levväve valgusekiire kerege kokku saien tõise tii, lääve nõndaütelde ümmer selle. Teid ei saa piaaigu nätä.“

„Ää,“ kost Stunde kuiva äälege. Ta olli oma eluaal pallu suuri sehvtte tennu ja paist, et selle viimätse ja kige suurembe man ei liigu temä sihen mitte üits närv.

„Rahaasje kõrda aamise jaos om tävvelik voli ant ärrä Hartmannil.“ Lui ja advukaart teive vastastigu kange kumarduse. „Temä om miu tõstamendi täitja kah.“ Linalakk nuuksat.

„Mia pane imes, kudas te kik nõnda pakild kokku saide,“ võtt Stunde ääl mõtligu tooni. „Vanamiis külän ja puha...“

„Ma pias äräseletemise jaos vüüsikatäädusest ettekande pidäme,“ kost Lui. „Ku säädä kaits kellä üte aa pääle ja viia üits neist Mülleri kerä sissi...“

„Las ta olla päälegi... Sii täädmine ei tii miut säääl õnneligumbes egä õnnetumbes,“ lei vanatoi temä jutu vahepääle käege.

„Miu peräst võime pääle akate.“

4.

Esmabes olli akanu lopsakut tuleme ja tuul pess mere pääl laine üles. Silla pääl olli autusit rohkemb ku ariliguld üitstõise perän kinni ja linnan sai pallu autulekki ärä lömmit. Ku Lui tõstmisemassina sissi ast, raput ta oma rõõvaste pääl pallald mõne silmäpilguge sadanu sopatse lopsaku maha. Valge elbe satteve põrmandurõõva pääle ja sinna tekkusive nendest ümäriku musta läräku.

A kunturin olli lämi, just tettu kohvi luht ja PI kambren käis raadiu. Ettetuuluteje and parajaste täädä, et „Tornaadu“ olli Szolnoki pundist jagu saanu 72:65.

„Tere. Ku kavva tal läits?“ uur Lui.

Pääinsener sääd ennest käändtoolige temä poole.

„Ta om iki viil sääl.“

„Tõeste või? Las ma vaate pilti!“

Pääinsener lõpsut nuppu ja üits tuasein akas elendeme. Silmäpilgu peräst tekkusi selle pääle suure mõtsatse saare pilt. Esiki rannaviir om nüid nõnda tõistmuudu, mõtel Lui imestusege.

Vilmimassin akas üle ranna mere pääle liikma. Puul kilumiiterd rannast olli merevii sihen külti ilmatu suur kivimüräk ja selle sile sellä pääl olli pikäli mahan üits pallas inimesekogu. Sügüsene meri lainet rasselt.

„Viimätse kolmsada aastet om ta sääl istun ja omale toorest kala sissi aanu,“ ütél PI. „Ku põlitse elänigu kik ärä ollive koolu, läits temä elu üitsluises.“

Lui ist katsiratsi tooli pääle, toet lõvva vastu sellätuge ja vaades. Vilmimassin tulli inimese kotale ja näidäs temä nägu. Sii olli ilma ütegi kibrate, täpipääl siandesama, ku proovi pääle tullen... Pilt pidi joba mitmit nädälit vana oleme, vilmimassin olli säetu sedä vahetpidämede edesi andma. PI lits ütte nuppu, kinusein läits kõrras pimes ja näidäs sis uvveste sedäsama kivi. Nüid tulli õret lume ja sii satte ilma liigutemede kivi otsan istva inimese õlgu pääle ja temä kannikide ümmer tekkusive sellest tillikse angekse.

„Mis neist põlitsist sai?“

„Viis tuhat aastet olli olemine kigil väige lustiline, põlitse ellive oma elu, kunde käis neid irmutemen ja tüdrikit kargamen. Sis mõtlive na vällä ammu ja kolmevälläkõrra ja sigisive raasike. Paist, et kik läöp äste edesi. A sis tulli ikaldus, tungalterädest tullu surmatõbi ja määnegi taud, mes olli selle aa pääle joba tekkunu. Neid jäi ümäriku nelikümmend alla. Kümnekond võtivate nõus laeva tetä, sõitsive parembit kotussit otsma ja lätsive kunnigil Veere lähiksen põhja. Järgi jäänu kolmekümne sehen olli kuus rauka, kedä kik kullessive, ja katessa latsetuumise ian naist. Kaits tükki neist koolive latsetuumise aal üten latsege, ütte karas kunde

ja sii tuudi Päeväle ohvres. Kunde lei selle pääle puha rauga maha ja akas esi külä üle valitseme.“

Pääinsener lõpsas pildi jälle uvves. Meri ällusi aigapidi vettuve lumekõrra all, taevast satte lumelärakit tiheste manu ja kivist olli saanu üits ilmatu suur ang.

„Külärahval tullu mõte ta üten oma tarege ärä palute. A määnegi seitsmetõiskuaastene tüdrik, kige nooremb naene, kõnel selle laani vällä, miis võtt üüse tüdriku selgä ja sõit illuksi suuskege mineme. Järgijäänude tõive kaits kurjakavatsejide nõnamiist Päeväle ohvres, et needus nende pääle ei tules. Üte naise murdseve vastu kevädet undi maha, nõnda et sinna jäi üttekokku katessatõisku enge, neist kolm naise, kellest kaits ollive sõsare. Kolmas kooli suvel latsetuumise aal, a kaits tükki ollive terve ku puriku ja sigisive ku jänesse kigi meestege.“

Pääinsener rüübäs mõtten ollen oma kohvi. „Perivustäädlaste piave sedä asja uurma. Kudagimuudu olli kümme tuhat aastet nende pääle sedäsi tunda andan, et sugulistege sigimine tei neile väige pallu kahju. Piap vaateme, et edespidi siast asja ette ei tules...“ Ta võtt uvve lõvvatävvä. „Egätahes elli kunde üten oma tüdrikuge saare tõisen otsan vagavusi senikavva, ku tüdrik ütessakümmend sai ja enge eit. Sis tullu ta üle saare tagasi kaeme, mes küläst saa, a külä pääl tõllerd kolmas inimpõlv, kellest suuremb jagu ollive ullukse ja ülejäänude muud muudu äditse. Kate tulevese põlvege katteve na peris ärä, olgugi et kunde nendege üttelevalu askeld, süvvä vedäs ja piaaigu kik tüü ärä tei. Väte olli sii võle...“

Uus pilt tullu ette. Lühike tali akas ümmer saama. Lumi olli lännu, päe elkli lainete pääl, a mereviir es ole viil rohilene. Üits kogu seis kivi man vii sihen ja vaades kaugese.

„Ku kavva ta nüid ollu om?“

„Kaitstõisku tuhat ja raasike pääle...“

Lui lask tasakeste vilet. Egätahes olli sii kige pikemb aig. Esieränis esätse mihe pidäsive viis-kuussada aastet vastu. Kirja- ja täädusemihe paar tuhat.

Inimesekogu tõugas ennest vii pääle libiseme ja akas kätege pikält tõmmaten ojume. Ta sõud joonelt suure mere poole, veerest kaugembele, päeväle vastu. Na vaadessive talle senikavva järgi, ku ta silmist ärä katte.

Egätahes, mõtel Lui, olli sii kige pikemb aig.